

ХАЛЬМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Хальмг таньгчн болн Элст балгсна комитетсн, куч-кблсчрин депутатрин Таньгчн болн балгсна Советсн газет

№ 70 (2903)

1957 дж. августин 20

Үнн 20 денш

(ТАСС)

Дулан хаша-хаац бэрлггиг түргдүлхмн

Коммунистическ парть болн Советск правительств олн-амтн-н эдл-ахуг аль-бисарнь цааранднь улм бсгдж-бргджүлхин төлө ода бийнь эдлгдд уга эв-аргъ олдж, советск олн-амтиг агсдж, агъу ик ноолда делгрүлдж йовна. Агъу ик политическ болн кбдлмшин бргмдjtагъар кбдлдж йовх Хальмг автономн таньгчн куч-кблсчнр, партин Централн Комитетин болн Советск правительствин гардврт, теднэ тасрхан уга килмджд таньгчн эдл-ахун болн культурн байдл-джирг-ин халхд збвэр кбдлмш кечксн баянэ. Одахн мана таньгч эд-тавр кедг промышленностин цань уга сырье—74 миньгн 401 центнер сн чинртэ ноос государствд орулдж өгэд, ноос өглгнэ джилэ зурагъан кучалэ. Август сарин 20 алдн зура деерн дакад 2 миньгн центнер ндосн өгдхмн.

Ода таньгчн колхозмудар болн совхозмудар хбдин кбг эртэр тавдлж йовна. Эн берк чинртэ кбдлмшин ашд таньгчн цуг байднр хбдин багъ гихдн 70 процентнь увлэр, эс гидж эрт хаврар хургълхмн. Эн олн-амтнэ эдл-ахун чинртэ төрт икл гидг белдвр кергтэ. Эн белдврн бурдэлгнэ тускар партин Ставропольск крайн комитет болн Хальмг таньгчн комитет даньгинд зааджала, заагъа чигн баянэ. Юнъгад гихлэ, болм чигэ малн хот—бвсн угагъар, дулан кошар, хаша-хаац угагъар увлэр, эс гидж эрт хаврар хбд хургълулдж болш уга. Тер учрар, дулан хаша-хаац болн кошармуд тосхлгн дегд берк чинр зүүдхнэ.

Ода деерн таньгчн колхозмудар болн совхозмудар дулан хаша-хаац дегд уданар кегдд йовна. Нам зärm совхозмудин болн колхозмудин гардачнр эн төрт ода бийнь сн оньган тавад уга баянэ. Улгурнь, Целинн района "Троицкий" болн "Прудовый" совхозмудин гардачнр, модн

уга гилдэд, дулан хаша-хаац бэрхд кергтэ нукин чигн эклдж малтад уга. Элст балгсна Ленинэ нертэ колхозин ахлач үр Гончаров болхла, үвлэр хб хургълулхд дулан хаша кергтэгнн сн меднэв, зуг модн уга,—гинэ.

Модн угад даалгчквал, дулан хаша-хаац тосхлгнэ кергиг хооран саагад йовдг йовдлг цааранднь тесдж болш уга. Таньгчн колхоз болн совхоз болгн дулан хаша-хаац бэрлгнэ зурагъан ямаран аргъар болв чигн кучах збвтэ. Колхозмудин болн совхозмудин эклц партийн организац, дулан хаша-хаац тосхлгнэ кергиг шүүдг-шалгъдж, ахр цагин эргцд түргн хаалгъдн орулдж, йоста партийн кевэр залдж гардх збвтэ. Комсомольск организац эн ик ач-та кергт орлцл уга, халгъад баях збв уга. Эклц комсомольск организац, колхоз болн совхоз болгнар дулан хаша-хаацн тосхлтин йовудиг шүүдг-шиндлдж, дугу-дундсн илгкдж, эдл-ахун организацд тодрха дбн-тусан кургх збвтэ.

Увлэр хбд хургълулхн төлө кошар, дулан хаша-хаац тосхлгн—государственн чинртэ төр болдг. Мел 6—7 хонгин дунд дулан хаша-хаац бэрлгнэ кбдлмшиг ясдж түргдүлх кергтэ. Зуг эн кергиг икэр сандж-тоолдж, сүв-селвг, кбдлмшин сн эклц гаргъдж уулдх кергтэ. Таньгчар багъ гихдн 420 дулан хаша-хаац тосхлгнэ зураг ягъад болв чигн кучах збвтэвдн.

Партийн, советск органсин болн эдл-ахун организацн гардачнрин хооран саагдшго эрн төрн—кошар болн дулан хаша-хаац тосхлгнд социалистическ дбрлдэ бргхяр делгрүлдж, эн туст баях зурагъан ахр цагт кучалгн болджана.

Цагтнь кошармудан ясдж, дулан хаша-хаацн бэрдж, увлэр болн эрт хаврар хб хургълулгн сн байдлин, эв-аргнн белдий!

Хойр хонга семинар болв

Шидр Сарпинск районд эклц партийн организацин сеглэтрмудин болн селанэ эдл-ахун гардачнрин семинар болв. Турун бдртнь "Партийн кбдлчин кбдлмшин янз" гидг темэр КПСС-н райкомин сеглэтр үр Наранов лекц умшв, бас КПСС-н райкомин пропагандин болн агитацин отделн заведующ үр Ефентьева партийн болн комсомольск политическ сергмдж бурдэлгнд партийн организацин төрэр заньглгъ кев. Эклц партийн организацин сеглэтрмуд уурмуд Кашеев, Лимарев, Тузилкин эврэ кбдлмшин

дамшлт селвцлдж келцхэв.

Хойрдгч бдртнь зургадгч тавн джилин зуран Сарпинск района цаарандк бслтин, совхозин малин шим-шүүс бурдэлгнэ болн экономикн тускар КПСС-н райкомин хойрдгч сеглэтр келв. Малин шим-шүүс ббдлүлгнэ болн мах, ноос икэр гаргългнэ тускар 2-ч номертэ совхозин директор үр Павленко келв.

Семинарин чилгчэр семинарт орлцен улс эвранны седклэсн эрн чинртэ төриг кучалгнэ тускар уг келцхэв.

РСФСР-н Деед Советин Президиумд

РСФСР-н Деед Советин Президиум, Российск Федерацин куч-кблсчрин депутатрин селанэ Советин туск ода баях Положенд сольвр орулхин туск төр халэв.

Сул цагин эргцд куч-кблсчрин областной, краевой Советин кучагч комитетсэс, автономн республиксн Деед Советин президиумсас, селанэ Советсэс, бас тер мет онц улсас—кесг селвгүд, сурврмуд, Положенэ зärm статья-сиг болн пунктсиг сольхмн гидж ордж ирцхалэ.

Тер Положенд орулгдсн сольврмудиг РСФСР-н Деед Советин Президиум батлв. Шин орулгдсн сольврмудас иштэ селанэ эдл-ахун болн эрдм-герлин төрмүдин туст, куч-кблсчрин депутатрин селанэ Советин збвн болн даалгвмудн збвэр икдүлгддхнэ. Селанэ эдл-ахун бслтин зура кучалгнэ тускар, хаврин тарэ тарлгнэ, ургъ хуралгнэ, малин хот-хол белдлгнэ, амтн баях болн кбдлмш кех гермүд тосхлгнэ, зура кучалгнэ йовудин болн ашин тускар колхозин правленэ доклад соньсдж чадх, тер кбдлмшмуд кучалгнд цуг аргъ-чидларн дбнэгн кургдг чадх

збв селанэ Советс ода бгдв.

Эвранны газр деер баях совхоз кбдлмшинн зурагъан ягъдх кучадг йовхин тускар совхозин директорин докла-диг ода селанэ Совет соньсдж чадхмн. Баярн газрин промышленностин туст селанэ Советин збв бас икдүлгддхнэ. Баярн газрин промышленностин кбдлмшиг эдн шалгъдг-шүүдг халэджачхамн.

Шин Положенэс иштэ, селанэ Советс, колхозмуд, совхозмуд, бригаде, фермс хоорнд социалистическ дбрлдэ бурдэлчхамн, эврэ медлдэн баях предприятисын кбдлмшиг оньгъдж, шүүдг халэджх деерн эдн олн-амтиг культурн-быговой теглгъ кучах збвтэ, колхозникуд болн совхозин кбдлмшчнр дунд агротехническ, зоотехническ сургъмдж бурдэлхд дбн-нбкл болцхач збвтэ.

Куч-кблсчрин төлө научн-медрлин докладе, лекце, күүндврмүд бурладж, политическ болн научн медрл тархалгнэ обществин селанэ багмудин кбдлмшт дбн-тусан кургх төр селанэ Советс бас даалгъдджана. Кун болгнд долан джилэ сургъуль эрк биш дасгъх закаг кучалгъ

тетгх, сургъульд орх наста бичкүдин то-дигинь авч, школмудин, шаньгъагъар шиколл күүкд сургългнэ, бичкүдин асрмджин гермүдин, бичкүдин салмудин кбдлмшиг оньгълж, шүүдг халэджх, кбдлмш келгнэ асрмдж бурдэлхд, политехническ медрл дасгъхд, сургъульчнрт кбдлмш кедг дасгъхд дбнэгн кургцхх збвтэ.

"Аздлдж, бичкн уул гаргъсн улсиг засхин тускар" 1956 джилин декабрин 19-д гаргъдсн РСФСР-н Деед Советин Президиумин Указ ягъдж кучагддж йовхин туск төр бас халэгдв. Олн-дундин дигдараг эвдг йовлмуд эн давсн цагин эргцд збвэр багърв гидж темдлгдв.

Бас талдан чигн төрмүдэр шиндврмүд батлдж авгдв. Теднэ тоод, РСФСР-н Деед Заргын янз батлхин туск, республикин народн, заслуженн артист, культурин, научн болн техникин заслуженн деятель, народн багш—гих кундтэ нерд зуулгългнэ туск төрмүд. Олн күүкдтэ экнриг "Материнская слава" орденэр болн "Мать-героиня" медалэр ачлх Указмуд батлгдв.

(ТАСС)

КПСС-н таньгчн комитетд, таньгчн Советин кучагч комитетд

Олна малд хот белдлгяр таньгчн райодин соцдөрлдэнэ тускар

КПСС-н Хальмг таньгчн оргбюро болн куч-кблсчрин депутатрин таньгчн Советин кучагч комитет, олна малд хот белдлгяр таньгчн райодин колхозмудар болн совхозмудар кегдсн социалистическ дбрлдэнэ ашмуд халэдж күүндэд, Яшалтинск района колхозмуд болн совхозмуд малин бвс белдлгнэ зурагъан 35,6 процент болн силос дарлгнэ хуралгъан 42,6 процент кучадж, август сарин түрүн арви хонгин эргцд бссн бслтнь: бвсэр—23 процент, силосар—17,7 процент болдж гидж таньгчд бмн нүүрт йовна гидж Яшалтинск райог темдлгд, КПСС-н таньгчн комитетин болн куч-кблсчрин депутатрин таньгчн Советин кучагч комитетин кбдлмшин нүүрт йовгчдн бгддг Улан тугиг Яшалтинск районд бгв (КПСС-н райкомин сеглэтрн үр Бон-

дарев, района кучагч комитетин ахлачнь үр Покудин). Августин түрүн арви хонгт бвс белдлгяр 7,3 процент бслт бсн Приозерн района (КПСС-н райкомин сеглэтрн үр Кокшунь, района кучагч комитетин ахлачнь үр Олюнин) совхозмудин сн кбдлмш темдлгдв.

Ода күртл 55 миньгн гектар бвсн болн солоом скирдлэд уга, бвс болн солоом скирдлгн икэр ард үлдж йовх, августин түрүн арви хонгин эргцд бвс белдлгн багърсн учрар Сарпинск района (КПСС-н райкомин сеглэтрн үр Войнов, района кучагч комитетин ахлачнь үр Костин) колхозмудин болн совхозмудин малин хот белдлгнэ кбдлмш тату йовна гидж темдлгдв.

Олна малин хот белдлгнэ зурагъан зуг 20 процент кучаснднь, бвс оваллгн бвс

халгънасн 22 миньгн гектарг үлдсн учрар Юстинск района (КПСС-н райкомин сеглэтрн үр Ладжи-Гаряев, района кучагч комитетин ахлачнь үр Шалов) совхозмудин бвс белдлгнэ кбдлмш му гидж заагдв.

Силос дарлгнэ зураг эрк биш кучатхэ гидж, бвс халгн, бвс оваллгн хойран хоорнд тасрлт гаргълго, соломиг цугтнь скирдовать кетхэ гидж, бвс халгнэ агрегатсиг 18 часас тату биш кбдлгдж, малин хот белдлгнд кбдлджх техникиг ик олз бгдгэр элдж, колхоз, МТС болн совхозмудар баях кбдлдж чадх улсиг, кбдлдж малин хот белдлгнэ йовдиг чаньгъатха гидж КПСС-н горкомд, райкомст, балгсна болн райодин кучагч комитетт КПСС-н таньгчн комитетин оргбюро болн таньгчн кучагч комитет закцхав.

Малд хот белдлгн саянэр кегддхнэ

Целинн района "Западный" совхоз малдан икэр хот-хол белдлгнэ кбдлмшиг шунм-гъагъар кедж йовна.

Эн кбдлмшт гурвдгч номертэ ферм негдгч орм эзлв. Овснэ халгнэ, хурал-

гнэ кбдлмшт социалистическ дбрлдэ делгүгяр кесн учрар, кесн кбдлмшин ашнь йир сн болв. Эн ферм 9964 гектар газрт бвс хадал, хурачксн баянэ.

Шоголов Борис, Токарев

Иван, Могила Петро болн нань чигн механизатормуд бвснэ халгнэ, хуралгнэ кбдлмшт шунмгъагъар кбдлдж, бдрэ кех кбдлмшин кемджгнэ давулн кучадж йовцхана.

А. БАКАН.

Мал үвлзүүлгэнд белдвр Хар газрт

Сарпинск, Яшалтинск, Целинн, Приютненск районин болн Элст балгсна колхозмудин, совхозмудин ик олтотармуд джил болгн Хар газрур үвлзүлхәр йовулгдна. Эн колхозмудин болн совхозмудин хббчир агьу ик идгт сән куцлмудтә болцхана. Хббдән цугтнь гару угагьар хадгьлдж, ноос икәр киргьджд авх ноолда кецхәнә.

Хббсглгьиг делгрүллгьнә ноолданд—үвлә идг ямаран чир зүүдждәхинь, нертә хббчирин үзмдждәр үлгүр авад, келджд болхмн. Сталинә нертә колхозин ах хббчир, уурмуд Попенко Яков Ильич боли Щепин Михаил Тихонович хббдән сәәнәр үвлзүлдж, таргн-цатхлнъ гаргьсн тбләдән зун хургьлх хбн болгьнас 130—139 хургьд авсмн, хбн болгьнас 6—7 килограмм ноос киргьджд авцхаджд.

Хббчир шидрәс хаалгьдан орхмн. Үвлә идгүр, хббчирин хозлг тергд, хбд туусн хаалгьар иувлдж йовцхәх.

Ирх хббчиринг тосджд авхин кергт ямаран белдвр келдждә хмб?

Кесг олт колхозмудар кошармуд, хббчир бәәх гермүд ясджд, шинәс гермүд бәрдж, бел келдждәхәнә. Элстин колхозмудин участксар 60 кошар боли тедү дүнъгә кун бәәх гермүд белдчксн бәәнә. Хбд үвлзх газрур 20 минъгьн улү центнер өвс зббгьад, хурагьад белн кесн бәәнә. Яшалтинск боли Приютненск районин колхозмудт мал үвлзүлх хаша-хаацсин ик зунь ясгдсн бәәнә. Ленинә нертә колхоз хбд үвлзүлгьнә белдвривг йир шунмгьагар келджд йовна. Үр Безруковин толгьалдждәх тосхлгьна бригад бәән кошармуд деер немр келджд гурвин кошар шинәс тосхдждана, дакад хуучн хаша-хаацс ясад дуусдждана. Энд малд хот белдлгьнә кбдлмшиг бдр болгьн икдүлдж йовна. Үр Калининә гардждәх бригад ахр цагин эргид 1500 гектар өвс хадад хурачкв.

Эн бригад кбдлждәх участкд билн одувдн. Орүн эрт цаг болсн бийнь, полевой станд нег чигн кун уга бәәджд. Моторин а гарсинь сонъсчкад, —хббдт икәр өвс хадджд бел кехин тблә трактористир адгьджд йовцхана, —гиджд санввдн. Загона нег халхд Свиридов Василий гидг трактористлә

харгьввдн. Өвс хаддждәх загониг тав дакад эргц кегьад, машингән зогсаджд, эн-тендкнн хәләлждәджд.

—Ягьджд бдрә даалгьвран күцәдждәнәт?—гиджд Свиридовас сурхла, иигджд хәрү бгв.

—Одрә кех кбдлмшин кемдждәгьән хойр холван күцәнәв. Иим цагла әмтнәс ард үлдж болдвн! Хойр-гурвин куунә ормд кбдлх дурн күрнә!—гиджд үр Свиридов келв.

Хббнн Свиридов Василий кесн кбдлмшиг хәләввдн. Одр ирвәс 40—50 гектар күргджд хадджд йовна. Эн ик куцл. Кех кбдлмшин 12 часин эргид иим ик газрин хадад хуралгьн—ик ламшлтта, әв-аргьтан болн збргин кучн болдждана. Ленинә нертә колхоз хадх газрас эн тракторист эврәннә эрегьтарн 600 гектар өвс хадсн бәәнә.

Свиридова әдл кбдлдж трактористир олт. Свиридовиг дурагьад, үр Заворотинский боли Баранов гидг трактористир, бдрә ноорман хойр холван күцәдждәнә.

Эн колхозин участкс талдан участкур йовджд йовхлә, бригадир болджд кбдлждәх үр Калининко келв—20 бдрин эргид өвс хадлгьна кбдлмшиг дуусхар үгән бгләвдн. Бидн игәд кбдләд дасчклавдн—келвч—күцә!

Өвс хадлгьна бригад дунд социалистическ дбрлдән сәәнәр, кегджд йовна. Бригадс нег-негән күцджд, давулн икәр кехәр килмдждән бгч йовцхана. Асхн шидр болсн цагла, Терещенкон бригад бмн нуүрт йовна гиджд зәнъг ирв. Тер зәнъгиг сонъсчкад, трактористир дунд шууган гарв.

—Иим болх збв уга, —гиджд Горбатенко Николай гидг тракторист турүн ухалдждәх эврәннә ухагьан келв.

—Би худл келх билув?—гиджд күүндлждәх трактористир заагт бригадир орлцв.—Директорас эврәннә чикәрн сонъсув...

Механизатормуд эн сб унтцхасн уга. Хәләлждәхлә, зәрмәнъ босад йовджд йовад, хәрү унтсн бәәдлгьгьар кевтцхәнә.

Ор цәәгьад ирсн цагла полевой станд бәән улс бослдад, нег-негәннә ардас загон талгшан йовджд одцхәв. Цббкн минут бнъгрсн цагт, тег трактормудин болн өвснә машинин дуугьар дүүрв.

Калинченкон бригадиг күцджд

давхар Терещенкон бригадин трактористр шунлжд кбдлцхәв. Гурвин бдрин эргид Терещенкон бригад кесн кбдлмшәрн Калининченкон бригадла әдлцв. Приютненск района Кировин нертә колхозин өвс хадлгьна газрт 1600 гектар өвс хадджд, хуралжд авб...

Онъгрсн сарла дүнъгьүлхлә, цуг колхозмуд мал үвлзүлгьнә белдвр Хар газрт ик сәәнәр келджд йовхн. Приютненск района Буденнә нертә, Целинн района „Родина“ гидг колхозмуд ода күртл мал үвлзх хаша-хаацс, кун бәәх гермүдинь ясад уга. Хадджд хурасн өвсән малин үвлзньгүр зббджд хурагьад уга. Хбн болгьнд 1,5 центнер өвс белдх бәәсмн. Болв энүгәнчнн күцәдждәхн. Мал үвлзх газрт бәәх колхозникуд иигджд герчлцхәв:

—Буденнә нертә колхозин ахлч үр Караулов ирлә. „Кун бәәх гермүдин болн малин хот-хоолин тускар килмдждән шидрәс бгхвдн гиджд келлә. Иткцхәләвдн. Терүнәс нааран збвәр цаг бнъгрджд одв—юмн үзгдждәхмн уга. Мал үвлзүлхн тускар үр Караулов мартджд кевтә.“

Джиләс-джил болгьн эндү гаргьад йовсн учрар колхозд болн государствд ик гару бггдәд йовна. Эн хамгиг үр Караулов медә бәәджд цаарандн ясерулхан хәәдждәхмн уга. Малд хот-хол күтцднн эс белджд авсн учрар, хаша-хаацс уга болсар—үвләр хббднн укад, колхозд ик гару болад йовна. Эн тоотиг үр Караулов медк кергтә. Хар газрт хбд үвлзүлгьнә белдврин кбдлмшиг чанъгьаджд, хооран сал уга кех збвтә.

Хббсглгьиг болн ноос авлгьиг цаарандн бсгджд-бргдждүлхн тускар КПСС-н ЦК-н болн СССР-н Министрмудин Советин илгәсн бичг, хббсглгьнд бәәх збвәр темдгтә дуту-дундсиг илткәд, тедниг уурулхн туск тбрмүд тәвб. Маднд болхла тер тәвсн тбрмүднн йилгьү ик чинртә, тер юнъгәд гихлә, мана танъгьчин колхозмуд болн совхозмуд олз-оругьин икнъкин хббсглгьнәс авна. Тер учр деерәс Хар газр тал үвлзх хббдт хотхол болн концентрирован хот зббджд тетгджд, хбд үвлзх хаша-хаацсинь эртәс белдх керг эркн гбр болдждана.

А. ПАВЛОВ.

В.И. Ленин Ялкала гидг деревньд

1917 джилин август сарин чилгчәр, өвснә хадлгьн тбгсдждәсн цагла, В. И. Ленин Разливд, кеер сег дотр, өвс хаддждәх кун болджд бәәхд әәмшгтә болад бәәв, дакад хур тасрлго орджд зовагьад бәәв, тегәд Владимир Ильич Финляндь орх боллжд темдггдв. Августин 21-с 22 оргч сб, нег цббкн большевикуд дахультагьар, Ленин сегән үлдәгьад, Дибинь гидг станцд ирәд, түүнәсн дачн поездәр Удельная гидг станцд күрчкәд, уунәсн паровоз деер йовх кочегар кун болсн болад, Сестрорецк заводт кбдлдж Константин Петрович Иванов гидг кун гих иткл цааста, орс-финляндск медждәг нуучинәр давлжд гарсмн. Терноти гидг станцд күртл (ода Зеленогорск гидг станц) түрмшг угагьар күрәд, В. И. Ленин сббни брәлин 12 часин алднд, большевичк Л. П.

Парвнайнена эк-эцк бәәсн—Ялкала гидг деревньд ирв.

...Тер газр ода—40 джил давсн хббн эн. Тер гер ода бийнь нигт модн заагт зогса. Урдн Ильич бәәсн герт залгьад бәрсн бичкн брәд—цагьан кенчрәр буркәтә бичкн стол, тер стол деер керосигьәр шатлг шомр, чернильниц, бичдг үзг бәәнә. Эн стол деер В. И. Ленин „Государств болн революц“ гидг дегтрән бичдждәсмн, „Политический шантаж“, „Цаасна революц“, „Стокгольмск конференци тускар“ нань чигн статьясан бичсмн. Энүнәс Ленин августин 30-д, большевикуд корниловщинлә ягьджд ноолда кехин туск хаалгь заагч бичгән ЦК-д илгәсмн. Тер брәд эрс дахад тбмр орндг, цаарандн шатр наадлг бичкн стол бәәнә.

Урдн Ялкала гидг деревнь ода поселок Ильичево гидг нертә. Эн поселкд бәәх гер ода В. И. Ленинә музей-герт хуврәгдв. Нидн джил энүг ясад, Ленин бәәхд ямаран бәәсн болна—тер бнъгднн хуврәгьад, экспонатсн немдв. Герин эздүдтә хамдан Ильич хот уудг бәәсн кухнньн ода хот уудг стол тәвгдв, эрсднн, савсарх тәвдг таг бггдв, эдн цугьар 1917 джил бәәсн бнъгәрн кегдв.

Хойр брәд алдр вождин тускиг үзүлгч зургуд бәәнә. Эдн дунд тер цагин зургуд, Ленинә бичсн статьяс болн нань чигн материалмудин

зургнь цокгджд тәвгдсн бәәнә.

Владимир Ильичин бичсн тэотс цугьар, терүнә сурврар, Петроградур, Н. К. Крупскойд күргджд бгдг биләв гиджд Л. П. Парвнайнен келнә. Надежда Константиновна бас энүгәр Владимир Ильичд бичгүд бгүлдг бәәджд.

—Нег дакджд Ялкалд ирхләрн би, —мини залу Эйнота хойурн—бидн Ильичәс, энүнд ягьджд таасгдждәхинь, уудьврта биший гиджд сурввдн, —гиджд Лидия Петровна келнә.

—Гем уга, сән! Иим тбвшүн орм би альд чигн үзәд уга биләв, —гиджд Ильич хәрү бгв.

Владимир Ильич мини экэцкә ик гидгәр нәәдждлә, крестьяна бәәдл-джиргьлин тускар сурджд медлг билә.

Эврә гертнь Ильич бәәсн цагин эргид Л. П. Парвнайнен гурвад хәрдж ирхләрн, эднә

герүр Гельсингфорск Нароли Герәс хойр артистир ирснлә эи харгьтв.

Петроградла залгьлда бәрхл Ялкала гидг деревнь, станцд ууджд, 13—14 километр бәә—мел эвтә газр биш болджд гарв. Почт бгхәр Ильичин бәәсн брәд ордж ирчкәд, Л. П. Парвнайнен терүг нам таньсмн уга. Финск пастор болад бийән гримировать кечкджд. Уурмгәр бичәд дуугсн ик тетрад Ильич энүнд бгв. Энн—„Государств болн революц“—гидг дегтрин зәрәнъгсн бәәджд. Туугинь Л. П. Парвнайнен ларунь Н. К. Крупскойд күргджд бгв.

Тер бдрин бийдн В. И. Ленин Гельсингфорс орад йовджд одв,—эн сентябрь сарин эклц цаг билә.

Ленинградин болн мана орн-нутгин талдан чигн балгьсдин кесг минъгьн күч-кблсчнр, газадин орн-нутгудас ирсн гичнр Ильичево поселкүр ирлжд, алдр вождь бултжд бәәсн, туудлж орсн бичкн гериг хәләцхәнә. Ирсн улс хаалгьин хаджд бәәх бичкн ббдмин ббгүр гарцхана. Тер ббдм деер хойр харгьа, нег хусм зогсдждана. Энүнд, чолун деер сууджд авчкад, Ленин эврәннә статьясин харинь эклдж бичдг бәәсн мон. Ирсн улс модн заагур гардг хаалгьар йовцхана—ода эннә Ленинә джим гиджд нерәдгднә. Эн бәәрн Ильичин туск кесг санл уханд орулна. (ТАСС).

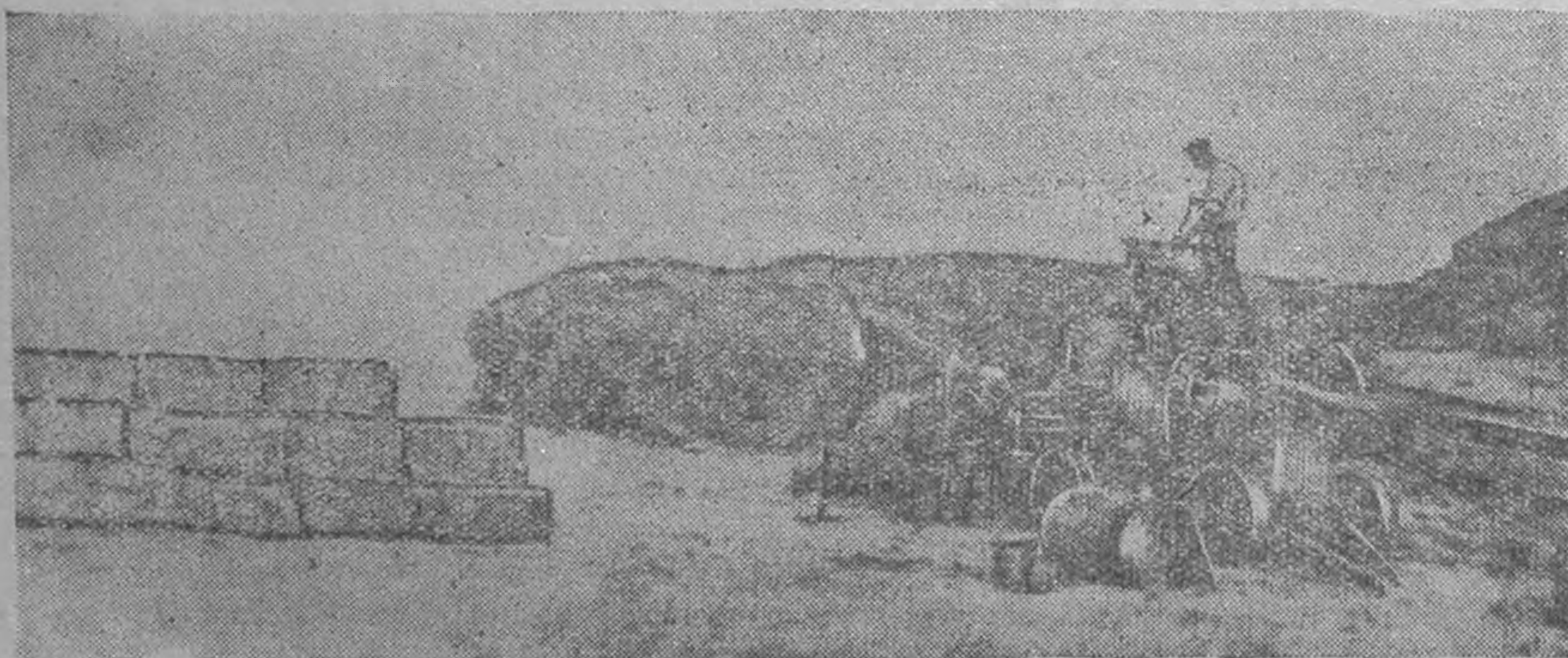
КЕЗӘ ЛЕКЦ БОЛХМБ?

Одгә цагт Целинн районд цәәлгьврин кбдлмш ик сулар кегджд йовна. Хойр сара хонгас нааран олт-әмтн дунд, бригадар, фермсәр болн хб хәрүлдг улс дунд нег чигн лекц болад уга.

Мана орн-нутгт болвчн, га-

задн ордуар чигн юн болджд йовхинь олт әмтн медхәр ик сонъмснә.

—Кезә лекц болхмб?—гиджд Целинн района КПСС-н райкомин агитацин болн пропагандин отделәс сурджданадн. П. БЮРЧИЕВ.

Зургт: Элст балгьсна „Страна Советов“ гидг колхозд. Хар газрур, мал үвлзх газрур, зббгдх өвсн белдлгьн тургәр, арднн ордж кегдждәнә. Өвс шахлгьна агрегат түүкс белдждәнә. Астахова Раиснн фото.

Нерэдлгэн

Көгшн бвгн нанд
Келсн туудж билэ.
Тууг би ясад
Туук келэр буульлав.
Төрх поэмэн таасад,
Төгсгд жад уульлав.
Поэмэн төгсгхдм
цаг өггсн
Поэт болхдм
дөн болгсн
Дууяр ахир
таанртан ханад
Турүн поэмэн
нерэдд ж баянэв.
Онр джиргэлин эргэс
Оргад дуулсн саяхн.
Таанрин даалгэсн кергэс
Тастан күцэсн энхн.
Нерэдсн седклм бемэр
Нардүлдж шиндждж умштн.
Ухандм унди болмар
Утхга селвган өгтн.

Хөн джил бнэгрэд
Хөрн тавта боллав.
Танггчнн саячуд цуглрх
Тачалга занг сонъслав.
Мана Найнтахн дүрклад
Мордад, довтлад баацхав.
Дөрвн, тавн уэгэс
Дала занггта ирцхав.
Эн ик хурлггчиг
Эмгн Овш кеджана
Мал агърусна
гаахул болхмн.
Мөрд урлдх
бөк ноолдхмн...
Арви минггн мөртэ
Ар узин тенгэр,
Отгтан закрач суудг
Онъкра Бегал ирхмджн...
Иджл мөрн телгтг
Ик баашнч барулсн—
Тумна нойн бас
Туунд ирхмн гинэ...
Даавд нойна зерг
Данзнан дахулдж ирхмн-
джн.
Дөрвд-Торггуд анэгрдж
Дораца маргга кехмнджн...
Ик-Цоохрд туурсн
Инджр байн бедрдж,
Торггудин ата авхар
Толгга „боднган“ тавлдж...
Махн-чиган хойрар
Мел бордад баадгджн.
Ата авхдан килүрхдж
Арггмдж деер унтулдг-
джн...
Иим олн занггэс
Инджрин бөкэр сонъмсвв.
Мөрн архлдж хонад
Морддж авад гарвв.

II

Иргэн суудрасн секүлсн,
Инджрин бөк шилхэсн,
Орн дееран кевтнэ.
Ордж ирад мөндлвв:
—Мөнд, тиньгр баантэ?
—Мөнд! Мөнд! Суутн!
Нам юн кумбтэ?
Нанла ноолдхар йовлт?
—Уга, йирдан йовлав.
Угта бөкиг гааххэр,
Долан бийннь уэхэр
Дөрвд-Найнтахнас ирлэв.
—Нэ, тингхлэ сэн,
Нээддж болий хоюрн...
Дөрвдэс ирсн гинчд
Дөнн чигэ кетн!
Чигггэн ууггэд талваггэд,
Чимдж келад куундэд,
Индж тинггд баяггэд
Инджрин бөк туумггв.
—Найнтахн дөрвдтн, тегэд
Нанла тедж ноолдм—
Урсд босх бөк
Уэгдлү? Баану? Келтн!
—Уга ягълав, медгдхш,
Уг-тохмд сонъсгдхш.
Урсд босдг бөк
Уэгдэд уга манд...
Тинггд хоюрн куундэд
Тевчлцд эвцд суутл—
Нархн хар көвүн
Нээрлсн баадлтэ ирв!
—Та урсд босх—

СЯН-БЕЛГИН ХАСР

Би бас ноолднав.
Танла, тегэд энл—
Бийн сөрхэр йовнав...
—Чилдэн сөрхэр баахлэ.
Чамла ноолдх күн—
Ик-Цоохр нутгт
Инджрин бөк биш!
Ичкөвт, бичкн куукдлэ
Инджрин бөк би—
Хааран халэдж ноолдхв?
Хамаггэн авч цокхв?
Гарал
хотна баггчудла
Гар татлдж—
динлхн угач!
Ончн
ганцхн чн
Онр нанла
чадхн угач!
—Мини дунь авхшт?
Мел лавта ноолдхшт?
Нег дакдж танас
Некн сурдж баанэв...
—Уга!
Хэр ода, болдж
Уурим бичэ күрг!
Нама эс ноолдснд
байрлдж
Ноггэн дэркд мөрг!
Ташаггасчн
базгэд авхла—
Хаамнь, нүднчн бултрх!
Тавгичн
цаалггэд ачхла—
Наямн чимгичн мөлтрх!..
—Турүн болдж иртн,
Хорл уга барлдж.
Төрүн адг бостн
Торл уга ноолдхв.
Танд торггуд
кергтэ болхла,
Нанд төрүц
нерн керго!
Танггчнн олна нүүрт
Таниг гутагд динлэв.
Эн тавтан
эс курхлэ:
Улдсн өвкиннь
хормад орнав.
Эгл хөрн хойр
насандан
Уксн эцкиннь
көд тевриэв!..
Тинггд келн, көбрк!
Тедж ялад гарв.
Ардн улдсн бөк
Анэггэлж орндан орв.
III
Инджрин бөкинэс мордад
Деед хотндн ирвв.
Иргн буулггата баасн
Дордк герт буувв.
Орна ирмаг стулад
Одак көвүн сууна.
Барун бөбрдн сунэггэд
Буурл өвгн кевтнэ.
—Аав, Инджрин бөк
Адг көвүнэс дорлхав.
Эн залуггнн бөр
Эндр нама дөбггв.

Хальмгин поэт Сян-Белгин Хаср 1909 джил Багъ-Цоохр нутга, Барун анэгд, угата куунэ булд төрсн.
Хасрин эик Бинкн—нарн гөсч баасн, терүнэ хбдн, тер көдл-мшари булан тетгд чадш уга болхларн, байн амтед мал харүлнэ. Бинкн малин ард йовхларн бидни ду дуулад йовдг баасн. Поэтин эмг-экинь дегд олн тууль-туук медг, өвк-эцкнь—Бемб хальмгин туудж саянар медг баацхэсн болна. Эн улс бичкн Хасрин зуркнд хальмгин урн келнэ ик зөбрин буудлэ тэрсн болдг мөн.
1921 джил Хасрин эцкнь бнэгрхлэ, арвн хойрта көвүг детдомд авна. Эн джилд поэт түрүн болдж школд эклдж орна. 1927 джил поэт „Дольган“ гндг поэмэн бичнэ.
1932—34 джилн эргд поэт олн амтнд икар таасгдсн „Ончн бөк“ гндг поэмэн дуусна. Тер поэмн 1936 джилд пьес кегдэд, Хальмг танггчнн государственн театр секгдхд, түрүн болдж узулгдсн.
Поэт ганцхн шүлгн билгэр көдлхш. „Хаалгъ“ гндг шүлгүдин хуранггун хбдн, „Шулам“ гндг рассказмуд бичнэ.
Сян-Белгинэ ик чинртэ көдлмш, алдр орсн поэт А. С. Пушкинэ цуг туульсн 1937 джилд хальмг келнд орчулсн. Дакад А. М. Горькин „Буревестникнн туск дун“ болн „Соколин туск дун“, хойринг орчулна.
Сян-Белгин 1934 джилэс авн СССР-н бичэчирин Союзин член. Красноярск крайд бааггэд поэт Ленинэ тускар „Мөнхк күн“ гндг повесть бичнэ. Ода „Эгл улс“ гндг повесть бичжэнэ.
Мана газет, Сян-Белгин Хасрин „Ончн бөк“ гндг поэмнн түрүн зурггэн бөлгнн барлджана.

Туунэс атаггэн авхар,
Туунлэ чирацдж ноолдхар,
Нар бооцдж андггарлад,
Насан болзад ирвв.
Туунд би динлгдхй?
Тер нама динлхй?
Аав, туунэс би
Атаггэн эс авхий?..
Тагчг кевтсн өвгнэ
Тачалга насиг көндэв.
Термэс шуурч чиггхлэд
Тесл уга өндэв.
Аралдсан нуудж өкэггэд
Ачан, хаамнь, меклв.
Ардан невчк кецаггэд
Аюрхн урвэд эклв:
—Хаамнь, эцкннь болхла
Хэрл кесг босла.
Эр явр бөк гндж
Ээмдэн күрглмн биш!
Тохалддж залуг нуггрулад,
Толгга дееран садждмн.
Туудг кевтэ дуггрулад,
Түдүхнд сегсрдж шивдмн!
Чиньнан мах эцкннь,
Чамг гунта цагт—
Урсд эс босхсндн
Укн-уктлэн хордла!..
Энэкр урэн мактад
Эльрдж өвгн хаальв.
Келсн угдэн уйгэд,
Көгшэ асхрулдж уульв.
—Эргннн ширсн ширгэд
Адрдж гангшсн цагла—
Энэгүлн саячуд ниргэд
Атан-марггэн болла.
Эн урсд босггх
Эзн угадан—гутла.
Ууггн урм марггэнэс
Уган дурлдж—дугла.
Мана угин нерн
Манггэснн шүрвсн бөкихн!
Олчр тохмас улдсн
Ончн көвүнч, хаамнь!
Онэгрн гнджэхдэн эцкннь
Өвчндэн ярвсн угала!
Ошрн, аралддж гундн,
Орчэн цокдж зовла!
„Аав ягъ...“

ягъла халг!

Ата...
Атаггэн авсн угав!
Тинггд

амн герэс келэд
Туумггд ж көбркүм
бнэгрсн болдмн...
Ханцан татдж авад
Хойр нүдэн арчв.
Киитн халэцэр харвад
Кинь давхидж тохв...
—Шүвтр шүрунэс

эс хорсн
Шүрвсн бөкинн тохмлч!
Атани урсд

эс орсн
Аавиннь маргга авхмлч!
Харнь тер суурдан
Дахулдж нама од.
Хаакрдж эс чадвчн
Дууврддж сүрэлкхим мед!..

Тинггдж өвгн келн
Тулдж ишкэд босв.
Сүрэлдж аралдсн өвгиг
Сүүвэснь дөннв бидн.
Невчк тогтндж авчкад
Нанад толггггэн кецалдв.
Хойр нүдэн шавхал,
Хорн нүлмсн чинхлдв.

IV

Энэгдэн көкрсн ноггэн
Эрэтрэд, саглрад дольгална.
Эмгг теегин салькн
Эрвлэд, дуулад голггална.

Урвэд хатрдж новал
Узсн йовдлан саннав.
Онр бөкэс лавад
Ончн көвүнд ханнав.
Шүрвсн бөкинн тохм
Шүрүгтэли ицн бахтнав.
Ду кууктэггэн хоюрхн
Дууврддж улдсндэн гутнав.
Аав-ээлжэсн хаггцад
Түшг угаггар үлдсн,
Арвн бод малта
Түрмшг угаггар баасн—
Аман гартл башрдлж,
Ара арвн долата—
Миггрэн санад орхлэм
Мини ухан бульгв...
Миггрм көбрк энэкрдэн
Миниггэр эс болла.
Онц нандан эрклдгтэн
Олн күрг голла.
Дотркэн хаггддж куундг
Дурта энэкр билэвдн.
„Дээдэ,
Туундчнн одхшв“ гисэрнэ
Долан кургиг

бөдж гарггэлавдн.
Өбгдсн күргдин зэрмн
Ошаркдж нанла харггв.
Хордсн теднэ негн
Ховлдж ду гарггв...
„Гелэн куукн Миггр
Гертэн көгшрхэр седнэ.
Гертэн көгшрхэр седгн
Гени, гярггэн темдг.
Анэгин байн көвүдин
Аалггдж, янтадж, тамшана.
Арвн күргнд одхар
Адрдж Миггр баанэ.
Долан күргнэс танггс,
Дээдэн, ганцарн тааста.
Найнтахна өвгнд одхчн
Нам чамд кецуудх“...
Ду куукм—Миггр,
Думбр—Ончн бөк,
Теджгэ эн дун
Эджго теегт гурвули—
Эмгг зүрким бүрнэ,
Эгл насим гурнэ.
Күвкэдж чеелжэр уутграв,
Өвкэдж авад хатрнав.

V

Гертэн ирад буухлам
Гени, өкэр Миггрм,
Маасхлэдж тогггсн ирв
Мөрим тосдж авб...
—Дээдэ, мөнд ирвт?
Дарк, мууха удвт?

Иим олн хонгт,
Игтлэн яггэд йовбт?..
Хару угаггар, тагчг—
Халэчки, герурн орвв.
Ардасм дахлдн Миггр
Адггсн ордж ирв.
Өкэдж кецалдсн мини
Өмн ирад суув,
Санггачгим аюрхн илад,
Саналдад тагчг баав.
Бичк түрд гнджггэд
Би тууджан эклвв.
Ончн бөкиг келхлэм
Өкэдж Миггрм сонъсв.
Байрта зангд саатулгдэ
Бахтдж Миггр дуулв.
Күклэн шүурч наадал,
Күзүлдж нама таалв.
„Минь тиим
Курггэ болхнчн,
Миггр минь чавас,“—гиггэд
Тууджан төгсгдж йовад
Туумгггж буслад хаакрвв...
Башрдлж Миггр улаггэд
Байрта чирэн күрвн.
Онэгтэ хойр нүдэн
Өкэр халэцэр бурвн.
Укс бөрдж босад
Ууднэд гарчкад, эргв
Тулггэн эргн йовдж,
Тоглэдж альвлад—келв:
—Тер Ончн бөкинчн
Тегэд нерн кемб?
Эс тандг куунд
Эрк Миггрчнн одхмб?..
Келсн угн джнннэд
Экндм хадад одв.
Келхим, чавас, чиннэд
Энэкр Миггрм цодв...
VI

Алтн чөбрэ орхар,
Алтм шаргдж мордв.
Би бас одхар,
Бийн ясдж адггвв.
Гард мордн гнджггэд
Газаггэс Миггрэн дуудвв.
Орад ирлггнлэн тосад,
Ормасн укс босвв...
Тер кевэр хоюрн
Танггчнн маргганд одввдн.
Эмгг бичкн джирггэн
Эрклүлхар седлэв бидн.
Зуг бидн биш,
Цуг олн йовла.
Цонсн тег дуурлггнд
Зуна ганггд зовла.
Элэ шовуд деер,
Эргдж, цервдж ниснэ.
Теегин зурм дор,
Тенд-энл чичкннэ.
Найнтахн ганцарн биш,
Наадк аамг цуггарн,
Эджго теегэр нууггэд
Эн маргганд одцхав.
Танггчнн брэл шахунь
Танггэ чөбрэд ирнэ.
Маргга авхар седсн
Манггэс бөкинн ниргнэ.
Тавлгдсн мөрд цууррад,
Танггачгэн эвшэдж инцхэнэ.
Чөдртэ мөрд ууррад,
Чөбрэн хурл дүрклнэ.
Сумиг амтн эргнэ,
Суврггн болггнд мөргнэ.
Мөрг болггнн сүзглэд
Мөнгг шүтэнд тавнэ.
Зуг ганцарн би
Зунгквд эс мөрглэв.
Ончн бөкиг хааггэд
Өдрин дуусн эрглэв.
Урлданд гарх мөри
Нанд уга билэ.
Урсд динлх бөкнр
Манд олн баалэ.
Тер бөкнр аархдж,
Саячүдин нернэс босхмн.
Тевчнэггү манахн гаахдж
Седклэр джилвддж зогсхмн.
Нам тууг санхлам,
Ноолд дурм курв.
„Яггса“ гндг аралдхлам
Ясм халу дурв.

Элст, 1932 джил.

ЭМЧИН СЕЛВГ

Трахом гем

Кезәнә хаана цагт, селән газрт бәадг улсин тавн куунә негнь трахомар гемтә болдг билә, гемтә улсиг эмнүллго бәән учрар, аштнь сохрал хуурдг бәәсмн. Куунә цогцин кинән мөчсәс—нүдн гисн цугъарагъаснь ик эркн хайртә болдж тоолдгна, терүг геелгън—трахомар гемтсиг эс эмнлгъ кеснә учр.

Трахома гидг гем эклдж ирхләрн икнүкдн медгдхш. Гемтсн кун түрүн автан бвдсинь чигн медхш, сәәнәр чигн үзнә. Цаарандн бәәгъә бәәтл, гемтсн кун, нүдндн юмн торсн болад, элстрәд, хәләдж ядад ирнә. Нүднә харан зәрмдән буднүгътрад, нүднәс бичкнәр нүлмсн гарад, сөбднн нүдн өбртәд, сурмсг наалдад бәадг зөвтә.

Гемтсн кун цаглань эмчд үзүлхлә, нүдиг эмндж эдгәхл амр төр,кемр эмнлгъ келго давулчкхла, гем цаарандн улм делвәд, улм күч авад, гемтә нүдн ганцхн сөбднн биш, даньгин өбртдг болна. Зуурлдсн өткн өбр гарад—нүднә сурмсг зәнүгдчксн зәнүгдәр кевтәгъәр мөгълцгрулцж наалдулна.

Нүдн хавдад, деерк зовкн буулгъгад, гемтә куунәс даньгин унтн гиджәх куунә бәәдл гаргъна. Гемтә улсин нүднәс даньгин нүлмсн гарч джагъшннә, тер дотр кинтн болн салькта цагла.

Гемтә кун герләс аягъад, даньгин нүдән бүрилгәд йовна, нүдн гал болдж халууд өбрәд, дотрн юмн торсн болад, нүднәнн зовкн күндрәд, деешән хәләдж ядад, зовлнн эдлнә. Тингәд бәәддж, нүднә харань татурад, гемтә кун бндин нүдән арчад бәәдг мөн. Тер цагла гемтә куунә нүдин хәләхлә, нүднәнн зовкднн бичкн-бичкн бурчгуд болн үүрмг татасд үздж болхмн. Гем улм даадж авад, нүднә цецгәгъур эклдж орад, бор бнүгтә уулн кевтә юмн нүднә цецгәг буркәд ирнә. Куунә цецгән герлнн татурад, нүднә экләд муугъар уздг болад, цаарандн түрүн сохрал хуурна.

Тер цагт, нүднә зовкд гарсн кесг үүрмг татасд негдәд, ик болдж хүврәд, дакад тедн хоорндан татлад, нүднә зовксиг дотрагшан орулна. Тингәд, сурмсг дотрагшан зовк дор ордж эвкдәд, нүднә цецгәс шүргнә, тингдж шүргсн күчр өвткүртә болн зовлннүгтә.

Трахомар гемтсн кууг эмннә гисн ганцхн туунә зөвлнн төвкнүлх, нүднәнн хара геелгънлә ноолдджах йовдл биш, тер хорлтга, хәлдвртә гем делгрдг үндсинь таслдж, оли әмт бузрддгинь уурулхар кеджәх ноолдан. Тер төләд, гемтә кун болгън, ганцхн бийинн төлә биш, эврә гер-булинн төлә, хамдан кәлдлг әмтсинн төлә эрк биш гемән эмнүлх зөвтә.

Мал-агърусн трахомар гемтхш. Трахомиг ганцхн тархадж хәлдәдгнн—кун болджана. Тиним гемтә кун эрүл улсла гертән, школд болвчн, кәдлмштән чигн, цеерлго хамдан хутхлад бәәхлә дарунь тер гем хәлддг зөвтә. Тер дотр, гемтә куунлә нег орн деер унтад, нег кәнджләр кәнджләд, нег дер дерләд, нег савас нүр-гаран угъагъад, нег альчуар арчхла, дарунь эрк биш эн гем хәлдхмн болджана.

Трахомиг тархадж хәлдәдг нег ууднн—батхн гидж келх кергтә. Гемтә куунә нүднд, дерлдж унтдг дер деерн батхнс суудж багшджагъад, эрүл улсин нүднд нисдж суугъад кәләрн болн дживрәрн кесг эрүл улсиг бузрдадж, гем хальдана.

Трахома гидг нүднә кунд гем тиним бәәдлгәгъәр оли әмтн дунд делгрдж, хорлтан күргнә. Терүг гемтә кун болгън, эргнднн бәәх эрүл улс-чигн медх кергтә, тер цагт эн гемин делгрлгънд сөрглгъ өгхд амр болх.

Трахомла ноолда келгънә диилвртә кәдлмшиг ганцхн эмчнр бәәтхә, цуг олна организацс, оли әмтн цугъар орлцсн төләд, эн гемин өмнәс кесн ноолдан ик диилвртә болсмн. Эмч К. А. БЕЛОЗЕРЦЕВА. Староноль балгъсн.

Эрүл менд харгч төр хооран саагдшго эркн төр

Хальмг таньгъчин өргн теегәр бәәцхәх совхозмуд, колхозмуд, теднә фермсн, хөбнә хошмуд хоорндан хол-хол болд залгәлдунь му. Иим боласн учрар оли-әмтнә эрүл-менд харгч төр өдгә цагт ик йинртә төр болна.

Дакад гидм болхла таньгъчурн нүүдж ирхәсн оли хальмгуд бас эмнлгънә дөнн тегш сәәнәр авч чаджашш.

Улгүрлхд, Приютненск района дөрәдгч совхозин негдгч фермнн совхозасн 40 километр газрт бәәнә. Эн ферм деер эмчин пункт уга, гем-шалтг ирсн улсиг 40 километр газрт эмчин пунктур кәләр күргх

зөвтә болна, кунд гемтә куунд эн ик аямшгтә болна.

Эрүл-менд харгч таньгъчин отдел эн төрт онц оньган өгч, оли күч-кәлсчнриг эмнлгънә халхар тетгхин эв-аргъ хәәх зөвтә. Кәлдджәх пунктсин эмчнрин тоогъинн элвәх кергтә, эмнлгънә пунктсас хол бәәх фермс, хөбнә хошмудт шинәс эмчин пункт секхлә сән болхмн. Дакад зәрм газрт фермс, хошмуд эргдж йовлж, эмнлгънә дөнн өдлгиг бүрдәхлә оли күч-кәлсчнрт дегд тааста болх зөвтә.

Т. ЭРДНИЕВ, таньгъчин күцәгч комитетин инспектор.

Газадин ордудар

В.И.Ленинә бичсн дегтрмүд Болгарт барлгън

СОФИЯ, августин 16. (ТАСС). Алдр Октябрин 40-ч джилә өбн өбрддж йовх учрар, Болгарин Коммунистическ партин издательств В. И. Ленинә бичсн Алдр Октябрьск социалистическ революцион туск дегтрмүдәс барлджана.

Тунисск республикин президентин зәрлг

ЛОНДОН, августин 16. (ТАСС). Рейтер гидг агентствин корреспондент Тунисәс зәнүгсәр болхла, Тунисин президент Хабиб Бургиба, Оманд болджах Англин дәәнә йовдлмуд шалгәдж бурушадж келв. „Колониализмәс, Оман болн Маскат гидг хойр протекторатмудин сулдхинь Тунис мбрәддджәнә“—гидж президент зәрлг болв.

Сирийин агъарин меджәг америкин самолет эвдв

ДАМАСК, августин 16. (ТАСС). „Ас-Сарха“ гидг газетин сонъсхвар болхла, өцкдүр үдлә америкин 4 моторта самолет, Сирийин агъарин меджә эвдәд, Дамаскин алднд ирв.

Газрур буутха гисн заквар тер самолетиг эс болхла, агъарур сирийин дәәнә самолетс нисәд, Дамаск аэродромд терүг күчәр буулгъв—гидж газет бичджәнә.

Эргүләд хәләгъад, йовсн фотоаппаратсинь авад америкин самолетд Сирияс йовх зөв өгв.

Сирийнр кеджәх бурушалгън

ДАМАСК, августин 16. (ТАСС). Барин зәнүгәр болхла, августин 14-д Хамбд (Сирия) оли кун митингд хурдж, правительствин өмнәс американск империалистнрин зааврар шидр медгдсн нуучин куундвриг ик гидгәр гемшәцхәв.

Балгъсна әмтн республикин президентд эрлгъ өгснд, 10-н миньгън кун гаран тәвцхәв. Тер эрлгънд гаран тәвсн улс өгтрлдж орн-нутгиннн төвшүн бәәхиг хәәх кергтә—гидж эрджәнә.

Янцзы гол деегүр кесн тагтар түрүн поезд гарв

ПЕКИН, августин 16. (ТАСС). „Синьхуа“ гидг агентствин зәнүгәр болхла Янцзы гидг гол деегәр бәрджәх шин тагт белн болджана. Өцкдүр үдән хөбн Хамьян гидг станцас Учан гидг станцур шин тагтар түрүн поезд гарв. Сентябрьн дундурар орн-нутгин комисс шин тагтиг шиндждж, тоод авхмн.

Бослгъ кеджәх докермүдин митинг Лондонд

ЛОНДОН, августин 15. (ТАСС). Лондонск рынксин кәдлмшчнрин бослтд харшлхин төлә, предпринимательмүд докермүдиг штрейбрехермүдин седвәр күцәлгъхәр селснә өмнәс терүг бурушудж Лондона кермс зөгсдг райодин негиднн эндр докермүдин оли-әмтн орлцсн митинг болв.

Урднн сонъсхсар болхла, бослда кесн улсин зөвт предпринимательмүд әрвджән угагъар болв чигн эс багтсн бийднн өцкдүр Ковент-Гарден рынксин митинг деер профсоюзмудин барун халхин толгъачнр гар өрглдлгъәрн өбкн гар үлү өргдсн болв чигн рынксин кәдлмшчнрин босл-

тиг уурулхмн, августин 19-д, понеделник өдр кәдлмшән эклхмн гидж шиидвр авч чадж. Доксин предпринимательмүд болн зәрм профсоюзмудин залачнр энүг дарунь гилтә олзлад, докермүдин бослдаг цаг түдәл уга уурулхар селцхәв, болв эн седвәрәс юмн болдж өгсн уга. Эндр болсн митингд 9,5 миньгън докермүд нег дуугъар лондонск рынксин кәдлмшчнрин бослдан чилтл, августин 19 күртл кәдлмштән гарцхакхмн биш гидж шиидцхәв.

Сул зәнүгәр болхла, бослда кеджәх докермүдин тонь 10529 кун күрв. Керм зөгсдг газрт 90-гар кермс кәдлмш уга зөгсджана.

„ГАЗАДИН ОРН-НУТГУДТ ДӨНЬ ӨГХ“ ЗАКОНА ПРОЕКТД ЭЙЗЕНХАУЭР ГАР ТӘВЛГЪН

НЬЮ-ЙОРК, августин 15. (ТАСС). „Газадин орн-нутгудт дөнн өгхмн“ гисн, 1957—58 джилин эргид, июлин 1-с авн 3.367083 миньгън доллар өгх закона проектд Эйзенхауэр эндр гар тәвб. Тер то США-н правительствин сурсн 3864400 миньгън долларас өрәл бум тату болджана.

Ямаран йос гаргъхин тускар конгресс ик куундвр кеснә хөбннн хойр палат зөвшәрв. Представительмүдин палатин түрүләд, сенатин хәләсн 3,6 бум долларин орчд 3,1 бум доллар өгх болдж зөвшәрчхәв. Удан куундврин хөбн болн Цагъан герин шахлгъна

хөбн, хойр палатин представительмүд зөвд багтх болдж угцәд, тер йосиг батлх болдж куундв. Тер йосиг августин 13-д сенат батлв, палат августин 14-д 226 куунә гар өрглгъәр 163 кун бурушагъа бәәтл бас батлв.

Эйзенхауэр 1,9 бум доллар США-н союзникүдт, дәәнә дөнн болхд өгхәр сурсн бәәсн болхла закона проектәр 1,6 бум доллар өгхд батлгдв. Эйзенхауэр „харслгъ батлхд“ 900 сай доллар сурсн болхла, терүнә орчд 750 сай доллар өггддж бәәнә. „Дөнн боллгъна“ наадк программин мөнүгнн бас хасгдв.

Газадин өлмә уга, эврәннн йосар бәәх өдрән Индъд байртагъар темдгллгън

ДЕЛИ, августин 16. (ТАСС). Өцкдүр Индин келн-әмтнә ик гидг байр болв. Тедн газадин ордудас өлмә уга, эврә йосарн бәәдг болад, 10 джил болсан темдглв. Тер чинртә өбнән Индъд цань уга байртагъар тосднн—бас нег үлү индийнр, келн-әмтәрн сулдхврин төлә 1857—58 джилмүдт дәәлдснәс нааран зун джилә өбнлә харгәджана.

Делид, тер өбндән нерәдсн ик гидг байрта хург болв. Индин орн-нутгин гимн татад, бу хагъад, салют өгхлә, премьер-министр Джавахарлал Неру Улан Форт гидг шивә деер төрскнәннн туг өргв.

Тигчкәд Неру үг келв. Орн-нутгиннн өмн үзгт, Кера-

ла гидг штатин хотл балгъсн—Тривандрулд, газадин ордудас өлмә уга, эврәннн йосарн бәәдг болсна өбнд нерәдсн байрин хуртг республикин президент Раджендра Прасада орлцв. Раджендра Прасада джил болгън, орн-нутгиннн өмн үзгин штатсур, тер өбниг темдгллгънд одлмн. Президент митингд босдж үг келв.

Калькуттд, Бомбейд, Мадрасд, Лакнауд болн орн-нутгин талдан чигн бадгъедар тер өбнд нерәдсн болн 1857—58 джилмүдт болсн келн-әмтәрн сулдхврин төлә дәәлдснә зун джилә өбнд нерәдсн байрин хургуд болн митингс болджа-цхана.

Профсоюзин толгъачд коммунист шиидгдв

ЛОНДОН, августин 16. (ТАСС). Барин зәнүгәр болхла, Джеймс Келлон гидг коммунист, маши госхлгъна профсоюзин окружной комитетин толгъачд Глазгод шиидгддж.

Коммунист ортха гидж 957 кун дуугъан өгхлә, Макджинли гидг талдан кандидат 784 куунә ду цуглулдж.

Редактор Д. М. МУКЕБЕНОВ.

Элст балгъснд Бульварная уульцин 14-ч герт бәәх Бурминстрова Анна Паромоновна, бас эн балгъсна Бульварная уульцин 14-ч герт бәәх залугъасн—Сидоров

Прокофий Николевичәс салхар төр тәвджәнә.

Эн төриг Элст балгъсна олна заргъ хагъхлмн.